

Sygn. akt I C 591/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Irena Mleczko

Ławnicy :

Protokolant: : sekr. sądowy Magdalena Konczewska

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2014 r. w Toruniu

przy udziale : /

sprawy z powództwa: (...) Inżynierowie Spółki z ograniczoną odpowiedzialności z siedzibą w P. , K. J. (...)

przeciwko: Skarbowi Państwa - S. O. w. E.

o ustalenie i markowanie kar umownych

1. oddała powództwo;
2. zasądza od powodów na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 8.255,48 zł (osiem tysięcy dwieście pięćdziesiąt pięć złotych 48/100) tytułem zwrotu kosztów procesu;
3. kosztami sądowymi od uiszczenia których zwolniony był powód obciąża Skarb Państwa.

IC 591/13

UZASADNIENIE

Powódka (...) Spółka z o.o. z siedzibą w P. w pozwie skierowanym przeciwko pozwanemu S. P. S. O. w. E. domagała się:
1. ustalenia na podstawie art. 189 kpc, iż powód nie jest zobowiązany do zapłaty na rzecz pozwanego kar umownych co do zasady alternatywnie 2. miarkowania nałożonych przez pozwanego kar umownych i ich obniżenia do kwoty 22.000,00 zł oraz zasądzenia kosztów procesu.

W uzasadnieniu powódka podniosła, że działając w konsorcjum z (...) zawarła umowę na wykonanie i opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dla zadania inwestycyjnego pn: "Budowa budynku dla S. O. i. S. R. w. E.". Powódka podniosła, że zapisy łączącej strony umowy dotyczyły możliwości nałożenia kar umownych wyłącznie w sytuacji zwłoki w wykonaniu przedmiotu umowy z uwagi na przesłanki egzoneracyjne brak jest podstaw do obciążania powódki kara umowną z tytułu nieterminowości w wykonaniu umowy. W przypadku gdyby uznać, iż nałożenie kar umownych było dopuszczalne, to przekroczenie terminu wykonania drugiego etapu zadania przez powódkę było niezawinione albowiem pozwany nałożył na powódkę obowiązki niemożliwe do spełnienia – uzyskanie prawomocnej decyzji pozwolenia na budowę. Natomiast żądanie miarkowania kary umownej powódka uzasadniła tym, iż kara dwukrotnie przewyższa należne mu wynagrodzenie i stanowi nadużycie prawa z art. 5 kc. w sytuacji wykonania przedmiotu zamówienia w całości.

W piśmie procesowym z dnia 24.04.2013r. powódka podniosła, że posiada interes prawny w niniejszej sprawie ponieważ nałożona kara umowa jest dwukrotnie wyższa niż należne jej wynagrodzenie, a więc wydanie korzystanego dla powódki rozstrzygnięcia w sprawie o zapłatę wynagrodzenia nadal nie rozwiązywałoby istoty sporu między stronami, gdyż pozwany mógłby żądać zapłaty kar umownych przewyższających zasądzoną kwotę. Powódka podniosła, iż nie może obecnie dochodzić od pozwanego zapłaty albowiem nie wystawiła faktury VAT za wykonane prace. Nadto, powódka swój interes prawny upatruje w realnym zagrożeniu polegającym na uniemożliwieniu jej udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego oraz w konieczności złożenia wniosku o upadłość.

W odpowiedzi na pozew pozwany S. O. w. E. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwany podniósł zarzut braku legitymacji procesowej po stronie powódki twierdząc, iż w sprawie powodami powinno być oboje konsorcjantów. Odnosząc się do zasadności zgłoszonego roszczenia pozwany podniósł, że powódka nie wykazała interesu prawnego, a swój interes prawny identyfikuje z interesem faktycznym. Zdaniem pozwanego wystąpienie przez powódkę z żądaniem zapłaty wynagrodzenia spowodowałoby badanie w tamtym postępowaniu istnienia przesłanek do uwzględnienia powództwa, w tym badanie czy umowa została należycie wykonana. W takim postępowaniu zainicjowanym przez powódkę możliwe byłoby zgłoszenie zarzutu potrącenia lub wystąpienie z pozwem wzajemnym. Spór o zapłatę wynagrodzenia rozstrzygnąłby wszelkie kwestie między stronami, które powód przywołuje w niniejszym pozwie żądając li tylko ustalenia. Uwzględnienie powództwa o zapłatę wynagrodzenia oznaczałoby, iż pozwany nie może domagać się kary umownej przewyższającej kwotę wynagrodzenia. Ponadto, powódka mogłaby się powołać na wyrok zasądzający jej wynagrodzenie w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego a ryzyko grożącej powódce upadłości oddaliłoby się. Odnosząc się do meritum sprawy pozwany podniósł, że niedochowanie przez powódkę terminów umownych nastąpiło wskutek niedołożenia należytej staranności przez powódkę przy wykonaniu zobowiązania. Niezależnie od powyższego pozwany podniósł, że żądanie miarkowania kary umownej może być zgłoszone przez dłużnika jako pozwanego w sprawie w formie zarzutu, a nie może być samoistną podstawą wniesionego przez niego powództwa.

Na rozprawie w dniu 27.06.2013r. do procesu wstąpiła A. (...) w P..

Sąd ustalił, co następuje:

Strony w dniu 14.01.2009r. zawarły umowę na wykonanie usługi polegającej na „Opracowaniu dokumentacji projektowo-kosztorysowej dla zadania inwestycyjnego pn. Budowa budynku dla S. O. i. S. R. w. E., ul. (...)”. Umowa została zawarta w wyniku przeprowadzonego przetargu nieograniczonego, w którym powodowie złożyli ofertę. Powodowie złożyli ofertę po przeprowadzeniu wizji na terenie objętym zakresem zamówienia w celu zapoznania się z zakresem prac i warunkami ich wykonania. Powodowie oświadczyli również, że zapoznali się ze Specyfikacją Istotnych Warunków Zamówienia i nie wnieśli do nich zastrzeżeń. Powodowie oświadczyli również, że uzyskali konieczne informacje dla przygotowania oferty i zaakceptowali wzór umowy. Specyfikacja przewidywała część budynku o 8 kondygnacjach.

Zgodnie z paragrafem 1 pkt. 2 umowy zakres dokumentacji projektowo-kosztorysowej obejmował wykonanie dwóch różnych wersji koncepcji architektonicznej i zagospodarowania terenu, jednej wersji koncepcji funkcjonalno-użytkowej, wstępnego projektu budowlanego, projektu budowlanego z podziałem na poszczególne projekty branżowe (tj. architektoniczny, konstrukcyjny, instalacji elektrycznej, sieci strukturalnej, instalacji przeciwpożarowej, instalacji alarmowej, wentylacji i klimatyzacji, instalacji wodno-kanalizacyjnej i innych, projektu budowlano-wykonawczego; przedmiaru robót z podziałem na poszczególne branże, kosztorysu inwestorskiego ,programu inwestycyjnego.

W paragrafie 1 pkt 3.16, wykonawca zobowiązał się do uzyskania prawomocnej decyzji pozwolenie na budowę.

Zgodnie z paragrafem 2 pkt 5 umowy wykonawca zobowiązał się do uczestniczenia w posiedzeniach Komisji Techniczno-Ekonomicznej w siedzibie zamawiającego oraz do prezentowania przedmiotu umowy po otrzymaniu

decyzji pozwolenia na budowę i dokonywania ewentualnych zmian do czasu akceptacji przedmiotu umowy przez ww. komisję.

W paragrafie 2 pkt 9 i 10 przewidziano, że wykonawca ma obowiązek konsultowania z zamawiającym i uzyskania akceptacji zamawiającego dla zastosowanych w dokumentacji rozwiązań projektowych i zastosowanych materiałów oraz ma obowiązek szczegółowego uzgadniania na etapie opracowania dokumentacji, jej składników z zamawiającym przy współudziale koreferentów wskazanych przez zamawiającego.

Zgodnie z paragrafem 6 umowy wykonawca był zobowiązany do wykonania w I terminie 16 tygodni od podpisania umowy pierwszego etapu prac zawierającego: mapę do celów projektowych, dokumentację geologiczną, koncepcję architektoniczną i zagospodarowania terenu oraz koncepcję funkcjonalno-użytkową, a w terminie II 25 tygodni od zatwierdzenia przez Departament Budżetu i Majątku Skarbu Państwa koncepcji funkcjonalno-użytkowej wykonawca winien przedstawić wstępny projekt budowlany bez uzgodnień branżowych, projekt budowlany, projekt budowlany wykonawczy, specyfikację techniczną wykonania i odbioru robót, informację dotyczącą bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, przedmiar robót, kosztorys inwestorski, program inwestycji, świadectwo charakterystyki energetycznej budynku i prawomocną decyzję pozwolenie na budowę.

W paragrafie 9 strony przewidziały, że w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania przedmiotu umowy wykonawca zapłaci kary umowne w następujących wypadkach i w wysokości:

-za opóźnienie w wykonaniu umowy w wysokości 0,2 % wynagrodzenia brutto określonego w paragrafie 7 umowy za każdy dzień zwłoki w stosunku do terminów określonych w paragrafie 6.;

-za nieuczestniczenie w spotkaniach, o których mowa w paragrafie 2 pkt 3, pkt 5 i pkt 21 w wysokości 500 zł, za brak obecności na każdym spotkaniu

(dowód: umowa- k . 54-62, KRS powodów-k. 11-14, umowa konsorcjum- k .61-62, oferta – k. 542-544)

W protokole spotkania z dnia 02.03.2009r. zapisano konieczność odsunięcia projektowanego budynku od istniejącej zabudowy oraz zwiększenie ilości kondygnacji do ok. 12. W trakcie spotkań w dniu: 03.02.2009r., 16.02.2009r., 16.03.2009r., 16.04.2009r., 19.05.2009r., 29.05.2009r., 05.06.2009r. i 19.06.2009r. powodowie nie zgłaszali żadnych trudności w realizacji projektu umowy.

W dniu 05.03.2009r. pozwana wystąpiła z wnioskiem o zmianę decyzji w sprawie lokalizacji celu publicznego ponieważ odsunięcie budynku od zabudowy sąsiedniej spowodowało konieczność zmniejszenia powierzchni zabudowy i podniesienie budynku do 12 kondygnacji.

(dowód: protokoły ze spotkań –k .304-314)

W dniu 18.03.2009r. powodowie przedstawili dwie koncepcje budynku: koncepcję nr 1 i nr 2, przedstawiając budynki wysokie - 12 kondygnacyjne.

(dowód: dwie koncepcje – k. 325-360)

W marcu 2009r. powodowie prowadzili korespondencję z Urzędem Lotnictwa Cywilnego w W. oraz Aeroklubem Polskim w W. w sprawie dopuszczalności wysokiej zabudowy projektowanego budynku.

(dowód: pismo Aeroklubu – k. 318, pismo ULC – k . 319)

W piśmie z dnia 07.04.2009r. powodowie poinformowali pozwanego, iż po konsultacjach z jednostkami lotnictwa, maksymalna wysokość projektowanego budynku to 46 metrów.

(dowód: pismo powodów z dnia 07.04.2009r. – k317)

We wniosku z dnia 30.04.2009r. powodowie wnieśli o przesunięcie I etapu umowy na dzień 20.06.2009r., pozostałe warunki umowy i terminy bez zmian.

(dowód: pismo powodów z dnia 30.04.2009r. – k .315-316)

Pismem z dnia 27.04.2009r. Prezydent Miasta E. zawiadomił pozwanego o zaakceptowaniu wniosku o zagospodarowanie terenu dla potrzeb planowanej budowy budynku Sądu. Jednocześnie poinformował pozwanego, iż kwestią wymagającą odrębnego porozumienia jest problem lokalizacji miejsc postojowych i dróg dojazdowych.

(dowód: pismo – k . 98)

Decyzja z dnia 04.05.2009r. Prezydent Miasta E. zmienił decyzję z dnia 07.09.2007r. w sprawie ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego zgodne z wnioskiem pozwanego.

(dowód: decyzja- k . 117)

W dniu 4 maja 2009r. strony zawarły aneks do umowy i zmieniły treść paragrafu 6 pkt 1 umowy tj. ustaliły nowy termin wykonania pierwszego etapu zamówienia, wyznaczając go na dzień 20.06.2009r.

(dowód: aneks do umowy – k. 60v)

Na mocy porozumienia z dnia 27.05.2009r. zawartego między Gminą Miasta E. a pozwanym, Gmina Miasta E. zobowiązała się do zagospodarowania terenu przyległego do projektowanej inwestycji na realizację parkingu ogólnodostępnego oraz dróg dojazdowych.

(dowód: porozumienie- k . 444, wniosek- k . 445)

W piśmie z dnia 05.06.2009r. skierowanym do Urzędu Miasta E. powodowie zwrócili się z wnioskiem o pozytywne zaopiniowanie przyjętej przez inwestora koncepcji budynku do dalszej realizacji.

(dowód: pismo – k . 401)

W dniu 19.06.2009r. strony podpisały protokół odbioru I etapu umowy, który wykonano z zachowaniem terminu umownego.

(dowód: protokół – k. 107)

Na spotkaniu w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 02.09.2009r. uzgadniano jeden projekt koncepcyjny. Strona powodowa była obecna na spotkaniu.

(dowód: notatka- k . 402, ;lista obecności – k . 403)

W dniu 27.10.2009r. dokonano zatwierdzenia jednego projektu koncepcyjnego przez Ministerstwo.

(dowód: notatka ze spotkania- k . 100, lista obecności- k . 101, pismo – k. 102)

Pismem z dnia 09.11.2009r. pozwany poinformował powodów, iż w związku z uzgodnieniem koncepcji przez wydział inwestycji w Ministerstwie, dzień 27.10.2009r. jest dniem rozpoczęcia II etapu przedmiotu umowy.

(dowód: pismo – k . 102)

W harmonogramie prac projektowych z dnia 23.11.2009r. powód potwierdził, że wykona w terminie przedmiot umowy.

(dowód: pismo powoda z dnia 23.11.2009r. wraz z harmonogramem prac – k 321-324)

Pismem z dnia 30.03.2010r. powodowie zwrócili się do pozwanego o przesunięcie zamknięcia dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę na dzień 30.06.2010r. Do pisma załączyli projekt aneksu do umowy z dnia 14.01.2009r.

Termin 25 tygodni na przedstawienie dokumentacji projektowej i prawomocnej decyzji pozwolenie na budowę upływał w dniu 21.04.2010r.

(dowód: pismo powodów- k. 423-424, projekt aneksu – k. 425)

Pismem z dnia 13.04.2010r. pozwany poinformował powodów, iż nie wyraża zgody na aneksowanie umowy.

(dowód: pismo – k . 426-427)

Pismem z dnia: 06.04.2010r i 21.04.2010r. powodowie ponownie zwrócili się do pozwanego z prośbą o zmianę terminu zakończenia całości umowy na dzień 15.06.2010r.

(dowód: pisma powodów – k . 94-96)

Pismami z dnia: 07.06.2010r, 19.07.2010r, 24.08.2010r. pozwany zwrócił się do powodów o przekazanie kompletnej dokumentacji projektowej i podania terminu dostarczenia tej dokumentacji.

(dowód: pisma jw. – k. 586-592)

Prace nad realizacją drugiego etapu umowy przebiegały powoli. Powodowie przedstawiali dokumentację projektową, która była niekompletna, z błędami, wymagała poprawy. Konsultacje z koreferentami przebiegały niesprawnie. Poszczególne branże opracowywane były w różnych okresach czasu, nie były skoordynowane ze sobą, wymagało to niejednokrotnie dłuższych i ponownych konsultacji z koreferentami.

(dowód: zeznania przedstawiciela pozwanego- eprotokół rozprawy z dnia 28.02.2014r. 3h14min20sek i nast, zeznania świadków: G. H., A. K., W. S., G. K., A. Ł., W. Ś., J. M., W. O., W. G. –e protokół rozprawy z dnia 26.02.2014r, 3min 09sek i nast.)

W dniu 5 lipca 2010r. powodowie złożyli wniosek o pozwolenie na budowę. Wniosek nie został rozpoznany z uwagi na braki formalne.

Okoliczność bezsporna

Pismem z dnia 06.09.2010r. powodowie zwrócili się do pozwanego o zmianę umowy w zakresie zwiększenia wynagrodzenia oraz zmianę terminu zakończenia prac projektowych. Pismem z dnia 24.09.2010r. pozwany nie wyraził na powyższe zgody.

(dowód: pismo k. 90, pismo pozwanego – k . 446)

W dniu 24.09.2010r. powodowie przekazali pozwanemu projekt budowlany – projekt wykonawczy wstępny. Dokumentacja projektowa zawierała branże: architektura (plan zagospod. terenu, architektura wnętrz, architektura konstrukcja, architektura detale), konstrukcja, sanitarna (instalacja wentylacji, wody lodowej, instalacja freonowa, instalacja wodno-kanalizacyjna), przedmiar, roboty budowlane, przedmiar robót, specyfikacje kosztorys instalacji wewnętrznych sanitarnych.

(dowód: protokół przekazania dokumentacji projektowej – k . 108-109)

W okresie od października 2010r do października 2011r. pozwany zwracał się z licznymi pismami do powodów o przedstawienie poprawionej i uzupełnionej dokumentacji projektowej w celu zamknięcia II etapu umowy.

(dowód: pisma pozwanego – k . 550-577)

W dniu 11.08.2010r. powodowie złożyli kolejny wniosek o pozwolenie na budowę.

W dniu 14.10.2010r. Prezydent Miasta E. zatwierdził projekt budowlany i udzielił pozwolenia na budowę. W dniu 7 stycznia 2011 roku Wojewoda (...) - (...), na skutek odwołania złożonego przez E. S.Mieszkaniową, uchylił ww. decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji.

Na powyższe rozstrzygnięcie skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w O. wniosła (...) Spółdzielnia Mieszkaniowa (...). Orzeczeniem z dnia 19.04.2011r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. oddalił skargę (...) Spółdzielni Mieszkaniowej.

Decyzją z dnia 18.03.2011r. Prezydent Miasta E. ponownie zatwierdził projekt budowlany i udzielił pozwolenia na budowę. Od przedmiotowej decyzji w dniu 06.04.2011r. odwołała się (...) Spółdzielnia Mieszkaniowa.

Decyzją z dnia 23.05.2011r. Wojewoda (...) - (...) uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji. W dniu 06.07.2011r. Wojewoda (...) - (...) uchylił własną decyzję z dnia 23.05. (...) i orzekł, że utrzymuje w mocy decyzję Prezydenta Miasta E. z dnia 18.03.2011r. Przedmiotowa decyzja została zaskarżona przez Spółdzielnię Mieszkaniowa (...) w E. do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w O..

Orzeczeniem z dnia 15.12.2011r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. oddalił skargę (...) Spółdzielni Mieszkaniowej (...). Na powyższe orzeczenie skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie złożyła (...) Spółdzielnia Mieszkaniowa (...).

Orzeczeniem z dnia 21.08.2012r. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną (...) Spółdzielni Mieszkaniowej (...).

(dowód: decyzja z dnia 14.10.2010r-k.66-67, decyzja z dnia 07.01.2011r. – k. 68- 69v, decyzja z dnia 06.07.2011r. – k . 71-72v, decyzja Wojewody z dnia 23.05.2011r- k/ 73-74, decyzja Prezydenta z dnia 18.03.2011r. – k. 76-78, wyrok NSA- k .79, wyrok WSA w Olsztynie- k .80-89)

W dniu 15.10.2012r. strony podpisały protokół odbioru prac. Wykonawca nie wykonał w terminie tj. do dnia 21.04.2010r. II etapu prac.

(dowód: protokół – k. 32-32v, załącznik do protokołu- k . 33-33v)

Pismem z dnia 24.10.2012r. pozwany wezwał powodów do solidarnej zapłaty kwoty 1.658.000,00 zł tytułem kar umownych. Na powyższą kwotę złożyły się: kwota 1.636.020,00 zł za opóźnienie w wykonaniu przedmiotu umowy w wysokości 0,2 % wynagrodzenia brutto określonego w paragrafie 7 umowy za każdy dzień zwłoki w stosunku do terminów określonych w paragrafie 6 oraz kwota 22.000,00 zł za nieuczestniczenie w spotkaniach , o których mowa w paragrafie 2 pkt 3, pkt 5 i pkt 21 w wysokości 500 zł za brak obecności na każdym spotkaniu.

(dowód: pismo z dnia 24.10.2012r. – k. 25-26, nota księgowa- k. 27-28, wyliczenie kary umownej – k. 29-31)

Pismem z dnia 05.12.2012r . pozwany złożył powodom oświadczenie o potrąceniu przysługującej mu wobec powodów wierzytelności w kwocie 1.658.020,00 zł , wskutek czego nastąpiło umorzenie wierzytelności powodów w całości.

(dowód: oświadczenie o potrąceniu – k . 526)

Powodowie nie zakwestionowali oświadczenia o potrąceniu.

Okoliczność bezsporna

Sąd zważył, co następuje:

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie: zeznań strony pozwanej, częściowo powodowej, zeznań świadków oraz dowodów z dokumentów prywatnych i urzędowych.

Zeznaniom powodów i powołanych przez nich świadków W. J., G. P., W. K. i Z. M. Sąd dał częściowo wiarę. Mianowicie wiarygodne były te zeznania dotyczące braku winy wykonawcy w przedłużaniu się procedury administracyjnej dotyczącej uzyskania pozwolenia na budowę. Wykonawca nie miał bowiem wpływu na to, że Spółdzielnia będzie się odwoływać od wydawanych decyzji. Pozostałe zeznania dotyczące przyczyn opóźnienia w realizacji II etapu umowy były niewiarygodne.

W tym zakresie za w pełni wiarygodne Sąd uznał zeznania przedstawiciela pozwanego oraz powołanych przez niego świadków: G. H., A. K., W. S., G. K., A. Ł., W. Ś., J. M., W. O. i W. G.. Z zeznań tych wynika, że opóźnienie w realizacji II etapu umowy wynikało z przyczyn leżących po stronie wykonawcy.

Za prawdziwe Sąd potraktował zeznania M. S. co do faktu odwoływania się Spółdzielni Mieszkaniowej od wydawanych decyzji administracyjnych.

Sąd dał wiarę dowodom z dokumentów zgromadzonym w aktach sprawy albowiem strony nie podważały ich prawdziwości, a i Sąd nie znalazł żadnych podstaw aby je zakwestionować.

Powodowie domagali się ustalenia na podstawie art. 189 kpc, iż nie są zobowiązani do zapłaty na rzecz pozwanego kar umownych co do zasady alternatywnie miarkowania nałożonych przez pozwanego kar umownych i ich obniżenia do kwoty 22.000,00 zł

Odnosząc się do pierwszego zgłoszonego żądania, należy zaznaczyć, iż strona powodowa wystąpiła z powództwem opartym na przepisie art. 189 k.p.c. Według tego przepisu, warunkiem koniecznym skuteczności powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa jest występowanie interesu prawnego w jego ustaleniu.

Na wstępie przypomnieć należy, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c., będący materialnoprawną przesłanką powództwa o ustalenie, w przypadku praw czy stosunków prawnych, występuje z reguły wówczas, gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego, zarówno z przyczyn faktycznych, jak i prawnych, a wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niepewności i wątpliwości w tym zakresie i zapewni stronie powodowej ochronę jej prawnie chronionym interesów, oraz definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga wykazania, że oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie i tym samym wyeliminowane zostanie, wynikające z błędnego przekonania co do przysługiwania powodowi określonych uprawnień, ryzyko naruszenia w przyszłości jego praw. W przypadku, gdy dojdzie już do naruszenia prawa, w związku z którym powodowi służy roszczenie o świadczenie (danie, czynienie, zaniechanie, znoszenie), wyłączona jest możliwość skutecznego wystąpienia z powództwem o ustalenie, skoro sfera podlegająca ochronie jest w takiej sytuacji szersza, a rozstrzygnięcie o różnicy zdań w stanowiskach stron nabiera charakteru przestankowego (por. wyrok SN z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 919/99, Lex nr 54376 oraz. E. Warzocha, "Ustalenie stosunku prawnego lub prawa w sądowym postępowaniu cywilnym", Wyd. Prawnicze, W-wa 1982 r., str. 48-51, 144-145, J. Mokry, "Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1991 r. w spr. III CZP 110/91", OSP, z. 1 z 1993 r., s. 9-10, wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 czerwca 1997 r. w spr. II CKN 201/97, Monitor Prawniczy, nr 2 z 1998 r., s. 3 oraz z dnia 8 stycznia 2002 r. w spr. I CKN 723/99, LEX nr 53132 itd.).

Interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego w zasadzie nie zachodzi jeżeli powód może na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swoich prawa. Chodzi tutaj o proces o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego. Przyjmuje się bowiem, że nie ma interesu prawnego ten, kto może poszukiwać ochrony prawnej w drodze powództwa o zasądzenie świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych. Zasada ta opiera się na założeniach, że wydanie wyroku zasądającego możliwe jest, jeżeli także

ustalona zostanie legitymacja czynna powoda, oraz że wyrok tylko ustalający istnienie stosunku prawnego nie zapewni ostatecznej ochrony prawnej, ponieważ nie jest - w przeciwieństwie do wyroków zasądzających - wykonalny w egzekucji sądowej (por. np. wyroki SN: z dnia 13 kwietnia 1965 r., II CR 266/64, OSP 1966, nr 6-8, poz. 166, z dnia 13 kwietnia 1965 r., II CR 266/64 OSPiKA 1966, nr 7-8, poz. 166, z dnia 22 listopada 2002 r., IV CKN 1519/00, Lex nr 78333).

W niniejszej sprawie, należało zatem w pierwszej kolejności rozważyć czy niniejsze powództwo jest dopuszczalne, to znaczy czy istnieje interes prawny powodów w uzyskaniu wyroku o żądanej treści.

Strona powodowa istnienie interesu prawnego upatrywała w przekonaniu, iż jej interes prawny nie zostałby zabezpieczony w przypadku wniesienia powództwa o zapłatę wynagrodzenia oraz w związku z potrzebą funkcjonowania jako uczestnik postępowań przetargowych a także z uwagi na fakt, iż uzyskanie korzystnego wyroku ustalającego anuluje obowiązek złożenia wniosku o upadłość .

Poza sporem jest, iż strona powodowa posiada w stosunku do pozwanego roszczenie o zapłatę wynagrodzenia z tytułu zawartej umowy. Do chwili obecnej powodowie nie wystąpili przeciwko pozwanemu ze stosownym powództwem o zapłatę. Okoliczność, iż za wykonaną pracę powodowie nie wystawili faktury VAT nie jest przeszkodą do wniesienia pozwu. Wystąpienie z pozwem o zapłatę jest żądaniem dalej idącym, bo pozwala uzyskać pewność co do istnienia danego stosunku prawnego tzn. pozwala rozwiązać definitywnie spór między stronami. W sprawie o zapłatę wynagrodzenia, sąd musi bowiem całościowo rozstrzygnąć, sprawę i ocenić czy powodowie należycie wykonali umowę. W takim procesie o zapłatę stronie powodowej przysługuje także prawo do wystąpienia o miarkowanie kary umownej, jak również do kwestionowania skuteczności dokonanego potrącenia . W przypadku ewentualnego stwierdzenia, iż umowa nie została należycie wykonana, Sąd dokonuje oceny czy i w jakiej wysokości należy się kara umowna i dokonuje jej miarkowania. Uzyskanie przez powodów wyroku ustalającego w ich położeniu nic nie zmienia. Pozwany dokonał bowiem potrącenia naliczonej kary umownej z wysokością wynagrodzenia powodów, co w konsekwencji doprowadziło do wygaśnięcia ich zobowiązania. Powodowie uzyskują ochronę swoich praw wytaczając powództwo o zapłatę tego wynagrodzenia. Jest oczywiste, że okoliczności, które powodowie powołują w procesie o ustalenie, uzasadniają wystąpienie z żądaniem zmierzającym do zaspokojenia roszczenia powodów w przedmiocie wynagrodzenia za wykonaną umowę. Wynik postępowania o zapłatę doprowadzi do usunięcia niejasności wszelkich stosunków prawnych między stronami i z pewnością ostatecznie zakończy stan sporu między nimi , a nadto prewencyjnie zapobiegnie powstaniu ewentualnego sporu w przyszłości.

Brak interesu prawnego po stronie powodów uzasadnia więc oddalenie powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 kpc.

Nawet gdyby przyjąć, zgodnie z twierdzeniem powodów, iż interes prawny istnieje, powództwo zgłoszone w pkt 1 i tak należałoby oddalić albowiem w ocenie Sądu naruszenie terminów umownych nastąpiło z powodu nienależytego wykonania umowy przez stronę powodową.

Zgodnie z art. 484§1 kc., w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania kara umowna należy się wierzycielowi w zastrzeżonej wysokości bez względu na wysokość poniesionej szkody.

W sprawie poza sporem było, iż umowa została wykonana przez powodów w całości ale po terminie. Sporne było jakie przyczyny leżały u podstaw nieterminowego wykonania zobowiązania.

W doktrynie i orzecznictwie powszechnie przyjmuje się, że choć odpowiedzialność dłużnika z tytułu kary umownej za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania nie jest uwarunkowana poniesieniem przez wierzyciela szkody, to jest uwarunkowana pozostałymi przesłankami odpowiedzialności kontraktowej przewidzianej w art. 471 k.c. Kara umowna stanowi odszkodowanie umowne i przysługuje wierzycielowi jedynie wtedy, gdy niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy jest następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność. Innymi słowy zakres odpowiedzialności z tytułu kary umownej pokrywa się z zakresem ogólnej odpowiedzialności kontraktowej dłużnika, który zwolniony jest od obowiązku zapłaty kary, gdy wykaże, że niewykonanie lub nienależyte

wykonanie zobowiązania było następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. Oznacza to, że przesłanką dochodzenia zapłaty kary umownej jest wina dłużnika w postaci co najmniej niedbalstwa (porównaj między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 stycznia 2011 r. II CSK 318/10, z dnia 6 października 2010 r. II CSK 180/10, z dnia 11 stycznia 2008 r. V CSK 362/07, niepubl., z dnia 21 września 2007 r. V CSK 139/07).

Już na etapie specyfikacji było wiadomo, że projektowany budynek będzie budynkiem wysokim. W związku z tym rację ma pozwany, iż strona powodowa powinna przewidzieć wszystkie niezbędne elementy, urządzenia i wyposażenie budynku. Powodowie składając ofertę oświadczyli, że zapoznali się z przedmiotem zamówienia i SIWZ. Bez wątplenia mieli zatem wiedzę o wysokości budynku, posiadali wszelkie informacje pozwalające określić typ budynku jako wysoki, w związku z czym mogli zaplanować odpowiednie wymagania techniczne i użytkowe.

Nie było podstaw do zmiany umowy poprzez przesunięcie terminu jej zakończenia (wniosek powodów z kwietnia 2010r.) albowiem okoliczności, na które powoływali się powodowie nie były okolicznościami nowymi, które pojawiły się w czasie realizacji umowy. Przedmiot umowy był taki sam od początku – projektowany budynek wysoki i nie został zmieniony. Strony w trakcie spotkania w dniu 02.03.2009r. zaproponowały odsunięcie budynku od zabudowy sąsiedniej i podniesienie go o kilka kondygnacji, do kondygnacji 12. Z pisma z dnia 07.04.2009r. wynika, że powodowie już wtedy pracowali nad projektem budynku o wysokości 46 metrów. Nadto, już z pisma z 5 czerwca 2009r. wynika, iż powodowie wiedzieli o przyjętej przez pozwanego koncepcji budynku i mogli prowadzić prace projektowe. Również na spotkaniu w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 02.09.2009r., na którym obecny był przedstawiciel powodów, było wiadome, że prace projektowe dotyczą tylko 1 projektu koncepcyjnego. Co więcej, w harmonogramie prac projektowych z dnia 23.11.2009 r. powód potwierdził, że wykona w terminie przedmiot umowy. Dopiero w dniu 11.08.2010 r. powodowie złożyli wniosek o pozwolenie na budowę. Mimo, że decyzja pozwolenia na budowę uprawomocniła się w dniu 21.08.2012 r., strona powodowa nie przekazała kompletnej dokumentacji projektowej aż do października 2012 r. Z powyższego wynika, iż w okresie oczekiwania na powyższą decyzję, u powodów cały czas trwały prace nad dokumentacją projektową. Jednocześnie przedkładana dokumentacja była nieprawidłowa, z błędami, wymagała ciągłych poprawek, a konsultacje z koreferentami były nieskoordynowane, co wydłużało proces realizacji II etapu umowy. Jeśli chodzi o okres oczekiwania na decyzję pozwolenia na budowę w ocenie Sądu nie może to obciążać powodów, albowiem nie mieli wpływu na proces odwoływania się Spółdzielni Mieszkaniowej od wydawanych decyzji.

Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, na co powoływała się strona powodowa, nie wniosły żadnych istotnych zmian w stosunku do decyzji lokalizacyjnej wydanej dla projektowanego budynku. Decyzja o ustaleniu lokalizacji celu publicznego została zmieniona przez Prezydenta w dniu 04.05.2009r. zgodnie z wnioskiem pozwanego. Z decyzją poprzednią strona powodowa miała możliwość się zapoznać albowiem była załącznikiem do SIWZ.

Założenia do Projektowania budynków dla Sądów powszechnych i Powszechnych Jednostek organizacyjnych Prokuratury z 2006 r. i z 2009r., nie mogły wpłynąć na realizację prac projektowych albowiem odnosiły się do projektowania pomieszczeń wewnątrz budynków.

Te wszystkie okoliczności stanowiły podstawę aby uznać, iż niewykonanie przez stronę powodową umowy w terminie nastąpiło z przyczyn leżących po jej stronie i było przez nią zawinione. Z uwagi na powyższe, powództwo zgłoszone w pkt 1 żądania było bezzasadne i podlegało oddaleniu. (art. 189 kpc w zw. z art. 484 § 1 kc a contarrio)

Odnosząc się do drugiego żądania ewentualnego dotyczącego miarkowania kary umownej należy zaznaczyć, iż było ono w tym procesie dopuszczalne. Strona pozwana zarzucała bowiem, iż żądanie miarkowania kary umownej może być zgłoszone przez dłużnika jako pozwanego w sprawie w formie zarzutu, a nie może być samoistną podstawą wniesionego przez niego powództwa. Zgodnie z poglądami orzecznictwa i doktryny, domaganie się miarkowania kary umownej jest możliwe zarówno w formie powództwa o ustalenie, ukształtowanie stosunku prawnego jak i formie powództwa o zapłatę. (por. wyrok S. Apel. w Katowicach, VACa 688/12 oraz prof. E. Ł., Prawo zobowiązań, część ogólna, SPP tom 5, 2013)

W art. 484 § 2 kc., ustawodawca wskazał, że jeżeli zobowiązanie zostało wykonane w znacznej części, dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej; to samo dotyczy wypadku, gdy kara umowna jest rażąco wygórowana.

Bezspornym było, iż powodowie wykonali zobowiązanie w całości, co samo w sobie dawało im podstawę do żądania miarkowania kary umownej.

Jednakże należy pamiętać, że norma dopuszczająca redukcję kary umownej upoważnia Sąd do wydania konstytutywnego orzeczenia kształtującego stosunek zobowiązaniowy, stanowi wyjątek albowiem kreuje treść zobowiązania między stronami modyfikując treść klauzuli zastrzegającej karę umowną. Zasadą jest bowiem, że strony są władne kształtować stosunek obligacyjny między sobą. Wyjątkowy charakter instytucji kary umownej nakazuje restrykcyjną wykładnię przesłanek redukcji. Regułą jest bowiem związanie stron wysokością kary umownej ustalonej w umowie i ta reguła jest konsekwencją zasady pacta sunt servanda.

Przyjmuje się, że sędziowskie prawo redukcji kar umownych powinno być w stosunkach między profesjonalistami stosowane szczególnie ostrożnie. Od podmiotu działającego profesjonalnie w obrocie gospodarczym można oczekiwać większej staranności i umiejętności oceny ryzyka związanego z zaakceptowaniem postanowień kontraktowych odnoszących się do kary umownej.

Powodowie działają na rynku usług projektowych od kilkunastu lat, a zatem jako profesjonalny podmiot gospodarczy posiadają stosowne doświadczenie, które dotyczy również zawierania i negocjowania umów z kontrahentami, w tym umów zawierających klauzule dotyczące naliczania kar umownych.

Pozwany nałożył na stronę powodową dwie kary: w kwocie 1.636.020,00zł za opóźnienie w wykonaniu przedmiotu umowy oraz w kwocie 22.000,00zł za nieuczestniczenie w spotkaniach. Zdaniem Sądu, pozwany miał podstawy do ustalenia kar umownych zarówno z tytułu opóźnienia jak i z tytułu braku udziału w spotkaniach.

Powodowie alternatywnie domagali się miarkowania nałożonych przez pozwanego kar umownych i ich obniżenia do kwoty 22.000,00 zł tj. kwoty równej wysokości kary umownej za brak udziału w spotkaniach. Uzasadniając żądanie miarkowania kary umownej do kwoty 22.000 zł, nie kwestionowali kary nałożonej za brak udziału w spotkaniach, a co do kary nałożonej z powodu niewykonania umowy w terminie, żądali obniżenia jej do zera.

W doktrynie przyjmuje się, że nie jest dopuszczalne miarkowanie kary umownej i obniżenie wysokości kary do zera. Doprowadziłoby to do sytuacji całkowitego uchylecia obowiązku zapłaty kary umownej zastrzeżonej przez strony w postanowieniach umowy. Uznanie, iż możliwe jest zredukowanie kary umownej i obniżenie jej wysokości do zera prowadziłoby do pominięcia represyjnej funkcji kary umownej. Obowiązek zapłaty kary ma zaś stanowić dla dłużnika także sankcję za sam fakt niewykonania lub nienależytego wykonania umowy. ((prof. E. Ł., Prawo zobowiązań, część ogólna, SPP tom5, 2013)

Żądanie alternatywne miarkowania kary umownej było niezasadne także z innego względu.

Nie budzi wątpliwości, że powodom w chwili wytoczenia powództwa przysługiwała wobec pozwanego wierzytelność z tytułu wynagrodzenia za wykonaną umowę. Jest też poza sporem, iż pozwany skutecznie potrącił własną wierzytelność przysługującą mu wobec powodów w kwocie 1.658.020,00 zł, z tytułu kar umownych.

Wykonanie prawa potrącenia polega na złożeniu drugiej stronie oświadczenia o charakterze prawo kształtującym, którego skutkiem, niezależnym od woli uprawnionego do wierzytelności objętej potrąceniem, jest umorzenie się obydwu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej, ze skutkiem od kiedy potrącenie stało się możliwe.

Strona powodowa nie kwestionowała dokonanego potrącenia. Potrącenie w takiej sytuacji jest takim samym wykonaniem zobowiązania jak zapłata. Wskutek potrącenia doszło do wygaśnięcia zobowiązania, a tym samym prawo dłużnika do żądania miarkowania kary umownej wygasło ponieważ nie można miarkować wysokości zobowiązania, które już nie istnieje. Innymi słowy, skoro potrącenie spowodowało wygaśnięcie obowiązku zapłaty kary umownej,

brak było obowiązku, co do którego mogłaby się odnosić ewentualna ingerencja Sądu w ramach miarkowania. Odmienna sytuacja występuje gdy potrącenie jest kwestionowane przez drugą stronę. Dokonanie jednostronnego potrącenia roszczenia o karę umowną przez wierzyciela w przypadku gdy czynność ta jest kwestionowana przez dłużnika nie wyklucza żądania miarkowania kary w postępowaniu sądowym. (wyr. SN z 20.06.2008r., IVCSK 49/08, Legalis)

Zatem, w sytuacji kiedy pozwany dokonał potrącenia kary umownej, po stronie powodów, nie istnieje już uprawnienie do żądania miarkowania tej kary.

Na koniec wypada zaznaczyć, iż żądanie miarkowania kary umownej na podstawie art. 5 kc. jest niemożliwe. Nie jest bowiem dopuszczalne obniżenie kary umownej z pominięciem wskazanych w art. 484 §kc. przesłanek, jedynie w oparciu o konstrukcję nadużycia prawa podmiotowego. (zob. wyrok SN z 22.05.2002r., ICKN 1567/99, OSNC 2003, NR 7-8 poz. 109)

Mając na względzie powyższe rozważania, Sąd orzekający doszedł do przekonania, iż żądanie alternatywne zgłoszone w punkcie 2 pozwu było bezzasadne i dlatego powództwo to należało również oddalić.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 kpc. zgodnie z przedłożonym spisem kosztów (k. 523) albowiem powodowie przegrali sprawę.

Kosztami sądowymi, od których zwolniony była strona powodowa obciążono Skarb Państwa na podstawie art. 102 kpc. w zw. z art. 113 .1 uksc.